

Eörsi István Kihallgatása

A KAPOSVARI CSIKY GERGELY SZÍNHÁZ ÚJVIDÉKI
VENDEGJÁTÉKA ELÉ

Tökéletes darab.

Acs János Marat-ja és **Ascher Tamás** Hamletje óta talán a legjobb, amit a kaposvári társulattól láttam, pedig minden évben meg-nézem majdnem a teljes repertoárt, s nem akármilyen színházról van szó: Azt hiszem, a **Babarczy László** és **Mohácsi János** tandem rendezésében színre vitt „börtöndarabnak” hamarosan éppúgy fanatikusan rajongói teremnek szerte a Pannon-medencében, mint ahogyan ez a Marat/Sade-dal is történt. (Az utóbbit Pályi András például, ahogy mondják, több mint százszor nézte meg — micsoda csekélység ehhez képest az én húsz előadásom.) S ha már Peter Weiss drámájánál tartunk, amit Belgrád és Szabadka (meg persze Varasd) után végre Újvidéken is láthat a jugoszláviai magyar közönség, talán érdemes volna arról is írni, hogy miben különbözik a korábbitól ez a fölújított Marat halála. Mert látszatra éppenhogy semmiben. Csak-hogy éppen ez nem igaz. Mert itt jön elő a színház mindenkori szövetsége a feketé mágiaival, amely varázslatához mindig egy kis embervért, szívet, agyat, egy kis társadalmi létérzést kever. Színészt, nézőt, egyaránt. És ez a létérzés ma keserűbb, mint volt évekkel ezelőtt, akár Kaposváron, Pesten, Szabadkán vagy Belgrádban. A márkai és a forradalmár örök vitája nem dőlt el, és tán el nem dőlhet is soha, hisz individualizmus és kollektívizmus egyformán erős igazságai ök, a hatalom Coulmier-jei mára tán elvegyülhetnek a tömegben a színre és az életben egyaránt, de a gazdátlanul maradt fatákolmány körül már ott ácsingóznak a Dupperet-féle selvemfiúk, az új hatalom holnapi letétéményesei, ha a pódiumon nem is. Keletközép-Európa deszkáin legalább. Ezért reménytelenebb a Kikiáltó sírása, ezért húzza kezünket még rettenetesebben a barikádokból ránk öröklött nehéz macskakő.

Bizonyos értelemben persze **A kihallgatás** is erről az örökségről szól, a lázadás barikádkövére. Rákosi börtönében együtt ölti büntetését Koplár, a mozgalom kommunista, Horetzky, a keresztényszocialista papos álmodozó, Kolosy, a német megszállót kiszolgáló szélsőjobboldali őriember és Balla, a némi mozgalmi múlttal is rendelkező, egészséges észjárású „prolifiú”. A másik oldalt a sztálinista őrnagy és a börtönparancsnokká újonnan kinevezett Fóti alezredes — Koplár elítélt egykori barátja, a spanyolországi harcstársa — képviseli, aki az átmeneti olvadást többek között arra szeretné felhasználni, hogy kivigye a börtönből barátját, kinek ártatlanságáról egyébként is meg van győződve. Mindez elégséges anyag volna egy tézisdrámához. **Eörsi István** azonban nem tézisdrámát írt belőle, noha kétségtelenül világnézetek és erkölcsi normarendszerek is ütköznek a horizontális és vertikális konfliktusok során. Azt hiszem, **A kihallgatásra** is áll, amit **Eörsi Kilenec** drámájának fűlszövegében írt: „Megpróbálkoztam — mai és történelmi témákban egyaránt — a hagyományos realizmussal is, mivel már ifjan felismertem, hogy a valóság abszurdabb tud lenni képzeletünkénél.” Akár Koplár önértékelésének története, akár Horetzkynek a pragmatika mérlegén könnyűnek találtatott antinomikus igazságfelfogása (e jelenet a darab egyik drámai csúcsa) vagy Cella-Cella őrmester „maga mindent kétszer mond”-ja jól példázza ezt az **Eörsi István**-i realista abszurdót. Mí-ként természetesen a mindennapi börtöncellánkra ránknyító / ránk-merevedő zárójelenet is, amelyen még a kaposvári közönség is rendre meghökken, olyannyira, hogy meglepetésében majdnem elfelejtett tapsolni. Ergo: a börtönlakók mi vagyunk...

A kihallgatás bemutatójára egyébként majdnem negyed századot kellett várni. **Eörsi** közvetlenül saját börtönmémenyeinek hatására írta. Aki olvasta a szerző börtönmemoárját (**Emlékezés a régi szép időkre**), az alighanem ráismer majd a drámahősök hús-vér mintáira is, legalább bizonyos vonatkozásokban, noha természetesen hiábavaló igekezet volna a darabban **Eörsi** alteregója után kutatni.

Természetesen a darab, a rendezés s nem különben a remek színészi játék és a funkcionális díszletterv is megérdemelne az alaposabb méltatást, ezt azonban az újvidéki bemutató után nyilván megteszi majd a napi kritika. A darab szereposztása egyébként úgy alakult, hogy a Marat/Sade kitűnő gárdájából jó néhányan itt is szerepelnek (Karácsony Tamás, Lukács Andor, Jordán Tamás, Krum Ádám). De olajozott, kimunkált játékukkal minden bizonnyal megnyerik az újvidéki közönség rokonszenvét a többiek is. Számomra közülük a legnagyobb felfedezés az eddig csak epizódszerepekben látott Tóth Béla, a tragikomikusan kenetteljes Horetzky szerepében.